

QORTI ĊIVILI PRIM'AWLA

ONOR. IMĦALLEF TONI ABELA LL.D.

Seduta ta' nhar il-Ħamis, 12 ta' Ottubru, 2023

Numru 3

Rikors Numru 1107/19TA

Radoslav Yurukov

vs

Gasamamo Insurance Limited (C 3143)

Il-Qorti:

Rat ir-rikors ġuramentat ta' Radoslav Yurukov (l-Attur) tal-15 ta' Novembru 2019 li permezz tiegħu ppremetta u talab is-segweni:

1. Illi fis-27 ta' Novembru 2017 gewwa Floriana fejn it-Triton Fountain, sehh incident stradali meta truck numru HAB 721 proprjeta ta RockCut Limited u assikurat ma Gasamamo Insurance Limited u misjuqa minn ragel probabilment minn Joseph Psaila irriversja fuq l-attur Radoslav Yurukov li kien qed jahdem go shaft zghir ,liema incident sehh unikament minhabba traskuragni, negligenza, nuqqas ta osservanza ta regolamenti u imperizia da parti ta Joseph Psaila jew min kien qed isuq it-truck inkarigat minn RockCut Limited.
2. Illi b`konsegwenza ta dan l-incident stradali ,l-attur garrab hsharat konsistenti mhux biss danni emergent, izda anke minn telf ta lukri stante debilita permanenti fil-persuna tal-attur.

3. Illi il-fatti tal-incident stradali għad murijin b`mod kompletament għal kuntrarju ta dak li gara realment lill-attur, għalhekk l-attur kellu jiftah din il-kawza.
4. Illi Radoslav Yurukov jiddikjara li jaf bil-fatti fuq premissi personalment.

Għaldaqstant ,l-attur umilment jitlob lil dina Onorabbli Qorti, previa id-dikjarazzjonijiet u l-provvedimenti kollha li jidhrilha xierqa u opportuni joghghobha:

1. Tiddeciedi u tiddikjara li l-attur garrab hsara u danni minhabba htija, traskuragni, negligenza, nuqqas ta osservanza ta regolamenti u mperizja da parti ta Joseph Psaila jew driver iehor ta vettura li hija proprjeta ta RockCut Limited u liema driver kien inkarigat minn RockCut Limited u liema vettura jew truck hija assikurata ma GasanMamo Insurance Limited.
2. Tillikwida id-danni u l-hsara mgarrab mill-attur, occorrendo bl-opera ta periti nominandi:
3. Tikkundanna lill-konvenut GasanMamo Insurance Limited u/jew RockCut limited ihallas/ihallsu id-danni u il-hsara lill-attur minnha likwidata, bl-imghax legali skond il-ligi.

Bl-ispejjez, kontra il-konvenut GasanMamo Insurance Limited u/jew RockCut Limited li minn issa huma ngunti għas-subizzjoni.”

Rat ir-risposta ġuramentata tas-Socjeta' GasanMamo Insurance Limited (is-Socjeta' konvenuta) tal-11 ta' Dicembru 2019 li permezz tagħha wiegħbet u eċċepiet is-segwenti:

- “1. Illi t-talbiet tal-attur huma infondati fil-fatt u fid-dritt u għandhom jigu michuda bl-ispejjez billi l-incident tat-traffiku li gara fis-27 ta' Novembru 2017 għad il-Furjana waqt li l-assikurat tal-kumpanija assikuratrici konvenuta, Joseph Psaila, kien qed isuq it-truck b`numru ta' registrazzjoni HAB 721 ma garax tort u htija tal-imsemmi Joseph Psaila, izda gara unikament tort u htija tal-attur, u dana kif sejjer jigi spjegat waqt it-trattazzjoni tal-kawza.
2. Illi għal kull bon fini u bla pregudizzju għas-suespost qed jigi rilevat illi l-attur ma pprezenta l-ebda dokumentazzjoni (anki qabel din il-kawza) in sostenn tal-allegazzjonijiet tiegħu, u cioe li huwa sofra danni konsegwenza ta' dan l-incident u għalhekk u filwaqt li l-esponenti qed jirriserva li iressaq eccezzjonijiet ulterjuri, xhieda godda u dokumenti

relevanti skont il-kaz u qed ukoll jesigi illi l-istess attur iressaq l-ahhar prova.

3. Salve eccezzjonijiet ohra permessi mil-ligi.”

Rat l-atti u dokumenti kollha fil-Kawża.

Semgħet ix-xhieda mressqa mil-partijiet fil-perkors tal-Kawża.

Qrat in-noti ta' sottomissjonijiet rispettivi tal-partijiet.

Rat li l-Kawża tħalliet għal-lum għas-Sentenza.

Punti ta' fatti

1. L-Attur huwa ta' nazzjonalita' Bulgara u ma jafx jitkellem bl-Ingliż. L-Attur jgħid, li fis-27 ta' Novembru 2017, waqt li kien qiegħed jaħdem fuq il-proġett tat-Tritoni fid-dhul tal-Belt, waqt li kien qiegħed jaħdem f'shaft irriversja għal fuqu truck bin-numru HAB 721, liema truck huwa propjeta' tas-Socjeta' Rockcut Limited, l-assigurata tas-Socjeta' konvenuta. Huwa paċifiku bejn il-partijiet, li dan it-truck kien misjuq minn Joseph Psaila, inkarigat minn Rockcut Ltd.

2. Min-naħa l-oħra, is-Socjeta' konvenuta issostni li l-fatti ma għrawx kif jirrakonta l-Attur. Addirittura tikkontendi, li l-Attur ma ntlax, iżda meta t-Truck kien għej bir-revers, dan resaq lura u waqa' fix-shaft. L-Attur jgħid li l-fatti kienu qegħdin jiġu murija kompletament bil-kuntrarju u l-verżjoni korretta hi dik li ta hu.

3. L-Attur weġġa' serjament il-qasba ta' siequ meta din inqabdet bejn it-truck u ix-shaft inkwistjoni. Għalhekk kellu jagħmel din il-Kawża.

Punti ta' Liġi

4. Ma għandu jkun hemm ebda dubbju, li l-azzjoni esperita hija dik naxxenti minn dik aquiliana.

5. Il-liġi tikkontempla danni naxxenti minn culpa aquiliana fl-artikoli 1031 et seq tal-Kodiċi Ċivili. F'azzjoni bħal din jispetta lill-Attur li jgħib il-prova tal-ħtija u li tassew ġarrab id-danni:

6. L-Art 1031 tal-Kap 16 jistabilixxi illi "*kull wiehed iwiegeb għall-hsara li tigri bi htija tiegħu*". Din in-norma tal-liġi fil-kamp tar-responsabilità akwiljana tiskatta l-prinċipju illi min ikun l-awtur tal-ħsara huwa obligat jagħmel tajjeb għall-konsegwenzi negattivi li l-att iġib miegħu. Il-liġi ġenerali tagħna ma tagħtix tifsira ta` culpa iżda bħala effett tal-Art 1032(1) tal-Kap 16 tidentifikaha bħala mgieba fejn jirriżulta nuqqas ta` prudenza, nuqqas ta` diligenza u nuqqas ta` ħsieb tal-bonus paterfamilias.

7. F'dan ir-rigward l-ermeneutika ġurisprudenzjali lokali tgħallem li "*min ifittex għad-danni jrid jipprova mhux biss l-att jew ommissjoni kolpuza iżda li dak l-istess att jew ommissjoni għandhom konnessjoni ta` kawza u effett mad-danni sofferti*" (ara - *Kollez. Vol. XXX. I. 142*). L-istess Sentenzi ikomplu jispjegaw li "*l-kolpa fil-kaz ta` fatt dannuz li minnu torigina l-azzjoni*

akwiljana tavvera ruhha filli wiehed jaghmel att volontarjament u jonqos li jipprevedi l-effett dannuz ta` dak il-fatt meta seta` jipprevedi dak l-effett` (ara - **Kollez. Vol. XLII. I. 74**). Dan ifisser illi wiehed jehtieg jorbot l-att kolpuż minħabba imprudenza jew nuqqas ta` diligenza mal-prevedibilita` ta` l-event dannuż; *“prevedibilita` din li trid tkun ta` probabilitajiet ragjonevoli u mhux ta` possibilitajiet remotissimi u inverosimili”* (ara ukoll **Kollez. Vol. XLVIII. I. 258**).

8. Fis-sentenza riportata fil-Kollez. **Vol. XXIV. I. 172**, ingħad li hemm il-culpa:

“quando vi ha la violazione di un dovere ed una volontaria omissione di diligenza per cui non si prevedono le conseguenze della propria azione od omissione, e si viola il diritto altrui, senza volerlo ed anche senza avvedersene”. Di piu fis-**Sentenza fl-ismijiet Michael D`Amato noe -vs- Filomena Spiteri et** deciza minn din il-Qorti fit-3 ta` Ottubru 2003, b`riferenza għall-Art 1031 tal-Kap 16, intqal hekk li:-

“Din in-norma tal-ligi fil-kamp tar-responsabilita` akwiljana jew ekstrakontrattwali tikkostitwixxi l-punt kardinali in subjecta materia, u tennuncja l-principju in virtu ta` liema l-lezjoni kagjonata lis-suggett tobbliga lill-awtur tal-lezjoni li jirrizarcixxi l-konsegwenzi negattivi, ossia d-danni, kompjudi bl-att tieghu; Issa kif saput, il-fonti primarju tar-responsabilita` civili hi ravnizata flimgieba imputabbli għal dolo jew culpa. Il-ligi civili taghna ma tiddefinixx il-kolpa civili fl-ghemil izda taghmlu jikkonsisti fin-nuqqas ta`

prudenza, nuqqas ta` diligenza u nuqqas ta` hsieb tal-bonus paterfamilias [Artikolu 1032 (1), Kodici Civili]. Dan jikkorrispondi in criminalibus ghan-nuqqas ta` hsieb, bi traskuragni, jew b` nuqqas ta` hila fl-arti jew professjoni tieghu jew nuqqas ta` tharis tar-regolamenti statwit fl-Artikolu 225 tal-Kodici Kriminali”.

9. Fl-añhar nett fis-**Sentenza tal-Qorti tal-Appell tal-15 ta` Diċembru 2015 fl-ismijiet Paul Azzopardi et -vs- Charles Grech et** kien eluċidat is-segwenti:-

“ ... jidher li l-azzjoni attriċi tinbena fuq dak li jipprovdi l-artikolu 1031 tal-Kodici Civili marbut ma` d-dispożizzjonijiet tal-artikolu 1038 tal-istess Kodici. Illi huwa prinċipju ewlieni f`azzjoni ta` danni li min jallega li ġarrab ħsara bi ħtija jew l-għamil ta` ħaddieħor irid jipprova r-rabta bejn il-ħsara mġarrba u dik il-ħtija jew dak l-għamil. Għalkemm il-liġi tagħna ma tfissirx x`inhi l- “ħtija”, madankollu tgħid li jkun jitqies fi ħtija min f`għemilu jonqos li juża l-prudenza, l-għaqaq u l-ħsieb ta` missier tajjeb tal-familja.”

10. Issa x-xorta ta' prudenza u osservanza tal-liġijiet kollha hija applikabbli għal kull min bi ħsieb jew mingħajr jikkawża d-danni, indipendentement minn f'hiex ikun l-eżercizzju tal-għemil jew eżercizzju ta' xi sengħa. L-eżercizzju tal-prudenza huwa partikolarment fis-sewqan ta' kull xorta ta' vetturi peress li dawn huma aġħar minn arma li tista' toqtol jew tiddebilita'.

Konsiderazzjonijiet

11. Kif diġa' aċċennat, din il-Qorti għandha quddiemha żewġ verżjonijiet ta' kif seħħ l-incident li jikkontradixxu lil xulxin. Meta dan ikun il-każ, ma jfissirx li l-Qorti ma għandhiex issib ħtija minħabba il-konflittwalita' u divergenza tal-verżjonijiet. Il-Qorti għandha dejjem tfittex mill-provi li jkollha quddiemha liema waħda mill-verżjonijiet hija l-aktar verosimili. Jibda biex jingħad, li bħala prinċipju f'dan ir-rigward, imiss lill-konvenut iressaq il-provi għas-sostenn tal-fatt miġjub minnu biex jikkontrasta l-verżjoni tal-attriċi (*reus in excipiendo fit actor*) (ara **Sentenzi fl-ismijiet Raymond Cutajar - vs- Slipform Engineering International Limited, Qorti tal-Appell (Superjuri) 27 ta' Marzu 2020** u kif ukoll **Joseph Tonna v. Philip Azzopardi, Qorti tal-Appell (Inferjuri) 12 ta' April, 2007**) Kif ikomplu jghallmu dawn il-Qrati li li "*It-Tribunal jirrileva li trattandosi ta' zewg verżjonijiet konfliggenti, ikollu jirreferi u joqghod fuq id-deposizzjonijiet kontrastanti mogħtija mill-partijiet u jestendi l-indagini tiegħu fuq il-provi dokumentali li għandhom iwassluh għas-soluzzjoni gusta tal-vertenza*" (Ara **Qorti tal-Appell, per Imħallef Philip Sciberras tat-3 ta' Ottubru, 2007 fl-ismijiet Middlesea Insurance plc -vs- Paul u Maria Theresa konjugi Gauci**).

12. Din il-Qorti ser tagħmel tagħha dan it-tagħlim, għaliex kieku mod ieħor faċilment jitwettqu ingustizzji ma' ħafna infortunati sempliciment

għaliex il-Qorti tiġi rinfaccjata b'żewġ verżjonijiet konfligġenti, b'waħda minnhom mogħtija minn xi parti għaliex hekk ikun jaqbilha.

Ir-responsabbilita' tal-inċident.

13. Il-Qorti tibda mill-ewwel biex tgħid, li miż-żewġ verżjonijiet li ingħataw, temmen assolutament dik mogħtija mill-Attur u dan fid-dawl tal-inkonsistenzi tax-xhieda u provi imressqa mis-Socjeta' konvenuta. Din tal-aħħar tipprova tagħti kredibbilita' lill-versjoni tagħha abbażi tax-xhieda tal-Pulizija li ħa r-rapport u warden li inzertat kienet f'dawk in-naħat tal-inċident. Saħansitra jingħad li din rat l-inċident iseħħ. Jibda biex jingħad li rapport f'ingliż orrur tal-Pulizija jgħid li l-inċident ġara hekk:

“The Police spoke to warden number 621, whom is duty in place re traffic management where she stated that the van was reversing but at no time victim was hit by the van, however she confirmed that person listed as a victim got afraid that he might be run over by the van, and fell of the whole” (Emfażi tal-Qorti, a' fol 30 tergo). Din hija l-versjoni unika tas-Socjeta' konvenuta ta' kif seħħ l-inċident.

14. Dan ir-rapport ikompli jispjega li *“Police also spoke to person related, whom was driving the mentioned van, where he stated that he was reversing the van, where at one point he heard some screams, and when he checked he saw mentioned person in the whole. He do not recall hitting him at the time”* (a' fol 30 tergo). Kieku kellek toqgħod fuq dawn il-partijiet

tar-rapport, mill-ewwel tasal għall-konklużjoni li l-Attur ma ġiex milqut. Imma l-verita' hija 'l bogħod minn hekk u kellu għalfejn l-Attur jissuspetta li ġiet fabbrikata storja biex it-tort jintefa' fuqu.

15. Meta wieħed jifli ix-xhieda tal-Ex-warden Number 621 Antoinette jiskopri li din hija għal kollox differenti minn dak imniżżel fir-rapport. F'ebda ħin ma hija kategorika li rat l-inċident iseħħ daqs kemm jipprova jagħti x'jifhem ir-rapport (a' fol 185). Fuq mistoqsija diretta tal-Qorti jekk setgħetx tara l-inċident it-tweġiba tagħha kienet ċara ħafna : “ **Le Jiena kont in-naha tal-gate in-naha tal-Phoenicia**” (a' fol 186 Emfażi tal-Qorti). Jidher ċar li din iddeduċiet x'għara mill-agħaġ tan-nies u mhux b'dak li rat b'għajnejha, kif tipprova tagħti x'tifhem is-Socjeta' konvenuta. Għal mistoqsija ta' Dr. Harding “Jigifieri inti per se l-inċident ma rajtux?” u kategorikament terġa' twieġeb “**Le esatti sewwa ma rajtux** (a' fol 186 tergo Emfażi tal-Qorti). Tikkonferma ukoll li l-vann kien qiegħed jirriviersja lura.

16. Qabel ma din il-Qorti tkompli tifli ix-xhieda tħoss li għandha tagħmel kumment għal mod kif saru l-investigazzjonijiet. Dawn huma għal kollox amatorjali. La ttieħdet il-verżjoni tal-Attur. Hadd ma mar jarah l-isptar, la ttieħdu passi kontra s-sewwieq u l-anqas id-dettalji tal-vann ma ttieħdu. Min investiga qagħad assolutament fuq verżjoni waħda mingħajr ma ħa l-inizzjattiva li jsir jaf sewwa l-fatti kif seħħ l-inċident. Il-Qorti temmen li dawn in-nuqqasijiet huma frott apatija fl-investigazzjoni, għaliex altrimenti l-konsegwenzi jistgħu ikunu gravi.

17. Min-naħa tiegħu l-Attur dejjem kien konsistenti fil-verżjoni tiegħu. Fl-Affidavit tiegħu l-Attur jgħid li ma “*I did not hear the truck approaching me at any time*”. (a’ fol 22). B’referenza għall-Pulizija jgħid li “*They did not speak to me, not even asked me questions or try to make conversation.*” (a’ fol 23). Marlon Hili uffiċjal tal-Pulizija jgħid li kellem lill-Attur, pero’ ix-xhieda tiegħu hija waħda konfuża għall-aħħar għaliex f’mument minnhom anke kkonferma dak li qalet il-warden 621 (a’ fol 128 tergo). Di fatti fuq mistoqsija tal-Qorti jekk kellimx lill-attur jwieġeb “**Le lil xi hadd li kien hemm hekk**” (a’ fol 128 tergo. Emfażi tal-Qorti).

18. Din tikkorrabora dak li qal fl-Affidavit l-Attur li lilu l-Pulizija ma kellmuhx. Dan il-Pulizija l-anqas ma mar Mater Dei ikellmu biex jieħu l-versjoni tiegħu u baqa’ biss fuq x-xhieda li sab fuq il-post (a’ fol 129). L-Attur fl-affidavit tiegħu jgħid li kemm dam l-isptar ħadd ma mar ikellmu, la l-Pulizija, la d-driver u lanqas rapprezentanti ta’ Rock Cut Ltd. Fil-fehma ta’ din il-Qorti, l-mod kif ġie trattat l-Attur minn meta beda jaħdem Malta sa anke wara li wegġa’ huwa każ ċar ta’ għasar u armi. Il-mod xejn dinjituż u inuman kif ġie trattat huwa wieħed deplorevoli għall-aħħar.

19. In-natura tal-ferita fil-qasba tas-sieq, hija wkoll kompatibbli mal-versjoni tal-Attur. Li kieku tassew waqa’ fix-xaft kienu ikunu feriti oħrajn kompatibbli ma’ waqqħa, bħal ma’ huma feriti fir-ras u bnadi oħra tal-ġisem. Skont ir-rapporti mediċi, l-Attur għandu *Diagnosis Comminute left fibula fracture* (a’ fol 31 rapport mediku dak in-nhar tal-inċident). Skont id-

definizzjoni medika ta' xi tfisser din il-frazi, il-Qorti iltaqgħet ma' din id-definizzjoni: *"Comminuted fractures are a type of broken bone. The term comminuted fracture refers to a bone that is broken in at least two places. Comminuted fractures are caused by severe traumas like car accidents. You will need surgery to repair your bone, and recovery can take a year or longer."* (emfaži tal-Qorti **Cleveland Clinic.Org**)

20. Skont rapport ta' Massimo Abela: *"He was diagnosed with a severe crush injury to the left leg associated with a segmental fracture of the left distal fibula....was discharged from hospital on 17/1/08, approximately 8 weeks following his traumatic incident"* (Emfaži tal-Qorti a' fol 36). Dan it-tabib jikkonferma ukoll li l-Attur *"...was unfortunate enough to develop a significant deep vein thrombosis in the left femoral vein and an extensive left sided pulmonary embollisim"* (a' fol 39 u a' fol 109 ċertifikat mediku u a' fol 148 rapport Dr. Fredrick Zammit Maempel). Konsegwenzi li jsemmi anke l-Attur fl-Affidavit tiegħu. Fir-rapport tiegħu, l-espert mediku tal-Qorti, Dr. Fredrick Zammit Maempel jgħid li l-Attur ġarrab ferita *"...konsistenti ma' 'crush injury' tar-rigel tax-xellug. Bħala risultat kiser l-ghadma tal-fibula u zviluppa 'compartment syndrome'"*. (Emfaži tal-Qorti, a' fol 148). Dan ifisser li n-natura tal-ferita hija kompatibbli ma għafsa u tagħfiġ tal-qasba tas-sieq u mhux waqa' kif tippretendi li ġara s-Socjeta' konvenuta.

21. Il-Qorti temmen bis-sħiħ għalhekk il-verżjoni tal-Attur, liema verżjoni qatt ma ttiehdet mill-Pulizija u li b'mod mill-aktar irresponsabbli tħalla fil-

għamad mingħajr qatt ma kien infurmat b'xejn. L-inizzjattiva biex isir jaf esattament xi tniżżel fir-rapport ittieħdet mill-Attur. Di fatti fir-rapport hemm imniżżel hekk:

“The victim Yurokov Radoslav reported at the Valletta Police Station were he wanted update his report. Radoslav stated that during that day of the incident, he was working at the Triton Fountain with the company AM Consult and Trade Ltd. He works as builder and that time he was plastering a small shaft with one leg inside the shaft and the other was outside. He stated when the van reversed he couldn't escape the van.” (a' fol 30 tergo). L-interpretu jgħid li meta ta r-rapport l-ewwel darba lill-Attur “...he disagreed and he said he never spoke to Police. The Police took his Id card and they went to speak to the Supervisors.” (emfaži tal-Qorti, a' fol 165 tergo). Fil-fatt jirrisulta li kien fis-6 ta' Ġunju 2018 meta r-rapport ġie aġġornat skond il-versjoni tal-Attur (a' fol 30 tergo u a' fol 23 Affidavit Attur). L-Attur l-anqas kien jaf minn fejn għandu jgib ir-rapport.

22. Il-Qorti għalhekk temmen il-verżjoni tal-Attur. Dan ifisser li s-sewwieq tal-vann tassew irriversja u weġġa' lill-Attur . Fil-każ ta' sewqan bir-rivers il-Highway Code jissolleċita espressament hekk:

“80. Before you reverse, make sure that there are no children or other persons or any obstruction in the blind area behind you. Remember that when reversing and turning, the front part of your vehicle will protrude further out into the street.

81. *Do not reverse from a side road into a main road.*

82. *If your view to the rear is restricted, get help when reversing.*

83. *Do not reverse for a greater distance than is absolutely necessary.”*

23. L-inċident seħħ f'żona li ma kienet qatt maħsuba biex minnha jgħaddu vetturi. Fil-fatt hija żona pedonali per eċċellenza. Imma huwa minnu ukoll, li f'dak iż-żmien kienu qegħdin isiru xogħolijiet infrastrutturali li jippermettu d-dħul ta' vetturi inkonnessjoni max-xogħol li kien qiegħed jitwettaq. Għalhekk is-sewwieq tal-vann kien pjenament konsapevoli li din kienet żona li tippreżenta perikoli aktar evidenti minn dawk li ordinarjament ikun hemm f'toroq normali. Il-fatt li s-sewwieq daħal bil-vann kien ukoll konsapevoli li f'dik iż-żona kienu qegħdin isiru xogħolijiet li jstgħu jippresentaw ostakoli insoliti għall-aħħar, kif fil-fatt kien il-każ minħabba ix-shaft li kien qiegħed jaħdem fuqu l-Attur.

24. Dan ifisser li l-grad tal-obbligu tal-*proper look out* kien ħafna aktar ogħla milli kieku kien qiegħed jagħmel il-manuvra tar-rivers fi triq. Deċiżjoni mogħtija minn qorti barranija spiss iċċitata mill-qrati lokali, hija dik fl-ismijiet **Neuhaus vs. Bastion Insurance Co. Ltd.** fejn l-obbligu li jinżamm 'a proper lookout' ġie mfiżzer bħala:

“Keeping a proper lookout means more than looking straight ahead. It includes awareness of what is happening in one’s immediate vicinity. A motorist shall have a view of the whole road, from side to side, and in the case of a road passing through a built-up area, of the pavements on the

side of the road as well.” (Ara **Sentenza tal-Qorti tal-Appell per Imħallef Lawrence Mintoff tat-13 ta’ Jannar, 2021 fl-ismijiet Mapfre Middlesea p.l.c. -vs- André Pio Catania**).

25. Issa minn eżami tal-fatti s-sewwieq tal-vann ma ħa ebda prekawzjoni biex f’żona tant sensitiva jevita inċidenti bħal dak odjern. L-Attur jgħid, li f’ebda ħin ma sema lill-vann ġej. Is-sewwieq jgħid li waqaf meta sema lill-Attur jgħajjat u meta ovvjament kien tard wisq. La daqq hornijiet u l-anqas kellu xi sistema sonorja li tavrizza sewqan bir-rivers.

26. Dwar sitwazzjoni bħal din, il-Qrati tagħna jgħallmu hekk:

“Illi in tema legali jigi osservat li huwa principju assodat fis-sewqan li kull sewwieq ghandu jzomm a proper look out waqt li qed isuq. Dan ifisser li ghandu jara what is in plain view u jsuq b’ dik id-diligenza dettata mic-cirkostanzi li jkun fihom. Multo magis meta s-sewwieq ikun qed jaghmel manuvra ta’ rivers. F’ dan il-kaz il-grad ta’ diligenza tieghu huwa akbar fis-sens li jrid juza aktar attenzjoni u jkun qed izomm a proper look out fid-direzzjoni li tkun miexja l-vettura. Huwa ghandu d-dover li jassigura kontinwament li sakemm il-vettura tieghu qeda miexja, kemm jekk miexja l’ quddiem kif ukoll jekk miexja lura, li ma johloqx perikolu jew hsara ghal min ikun jinserta f’dik il-parti tat-triq.” (Emfażi tal-Qorti, Ara **Sentenza tal-Prim Awla per Imħallef Noel Cuschieri tat-13 ta’ Frar, 2004 fl-ismijiet David Warrington nomine et -vs- Ignatius Paul Demicoli**).

27. Għalhekk fid-dawl ta' dawn il-konstatazzjonijiet din il-Qorti mingħajr ebda esitazzjoni ssib, li s-sewwieq tal-vann kien responsabbli għall-incident fit-termini tal-provvedimenti legali citati aktar 'l fuq. Ergo s-Socjeta' assicurata tas-Socjeta' konvenuta għandha twieġeb għad-danni li bħala tali għandhom jitħallsu minnha.

Likwidazzjoni tad-danni

28. Fil-liġi tagħna l-likwidazzjoni tad-danni hija regolata bl-artikolu 1045 tal-Kodiċi Ċivili li taqsam id-danni f'żewġ aspetti: id-danni attwali (damnum emergens) u t-telf ta' qliegħ futur (lucrum cessans).

29. Is-somma tad-danni hi rimessa għall-arbitriju prudenzjali tal-Qorti, fil-limiti stabbiliti mil-liġi permezz tas-sub-inċiż 2 tal-imsemmi artikoli 1045 tal-Kodiċi Ċivili. Speċifikatament, damnum emergens jikkonsisti fit-*“telf effettiv li l-egħmil tagħha jkun ġieb direttament lill-parti li tbat i l-ħsara, l-ispejjeż li din il-parti setgħet kellha tagħmel minħabba l-ħsara, it-telf tal-paga jew qliegħ ieħor attwali”*. Filwaqt li *Lucrum cessans* jikkonsisti fit-*“telf ta' qliegħ li tbat i l quddiem minħabba inkapaċità għal dejjem, totali jew parzjali, li dak l-egħmil seta' jgħib.”*

30. Is-somma tad-danni hi rimessa għall-arbitriju prudenzjali tal-Qorti kif fuq ingħad, fil-limiti stabbiliti mil-liġi permezz tas-sub-inċiż 2 tal-imsemmi artikoli 1045 tal-Kodiċi Ċivili:

“Id-determinazzjoni tal-kwantum tar-rizarciment hi ċertament fis-sistema legali tagħna ispirata mir-regola stabbilita fl-Artikolu 1045 tal-Kodici Ċivili. Fir-rigward tal-lucrum cessans dan jinvolti t-telf ta’ qliegħ futur minħabba l-inkapaċità. Il-liġi mbagħad tħalli fid-diskrezzjoni tal-Qorti biex, valjati ċ-ċirkostanzi tal-każ, ix-xorta u grad ta’ l-inkapaċità, u l-kondizzjoni tal-parti dannegġjata, tistabbilixxi s-somma rizarcitorja.

Innegabilment, però, il-metodu ta’ din il-valutazzjoni tad-dannu lill-persuna minn dejjem ikkostitwiet il-problema l-aktar spinuża, kif hekk jirriżulta minn sempliċi raffront tad-diversi deċiżjonijiet in materja.” (Ara **Sentenza fl-ismijiet Paul Debono vs Malta Drydocks, Qorti Ċivili Prim’ Awla, 27 ta’ April 2005**).

Damnum emergens

31. Il-Qorti eżaminat sewwa l-atti u kwantu għal telf effettiv jirrisultalha is-segwenti:

- Spejjes ta’ Mr Massimo Abela tlett mija u ħamsin ewro (€350).
- Removal of plates mija u disgħa u għoxrin ewro (€129).
- Rijabitalazzjoni ħamsin ewro (€50).
- Kellu paga ta’ €6.50 is-siegħa (a’ fol 230). Kien jaħdem għaxar siegħat kuljum li jammontaw għal €455 fil-ġimgħa. Dam tmien ġimgħat ma jaħdimx u tilef għalhekk l-ammont ta’ tlett elef sitt mija u erbgħin ewro (€3,640).

- **Mediċina bl-isem ta' Horero €160 il-pakkett ta' xahar x 6 =disgħa mija u sittin ewro (€960) (a' fol 23).**

32. Dan ifisser li bħala telf effettiv l-ammont huwa dak ta' ħamest elef mija disgħa u għoxrin ewro (**€5,129**).

Lucrum cessans

33. F'dan ir-rigward il-Qorti sejra tagħmel referenza għal dak insenjat mill-Qorti tal-Maġistrati (Għawdex) Ġurisdizzjoni Superjuri Ċivili per Imħallef Anthony Ellul, fil-kawża Gużeppe Grech et vs Emanuel Sultana et datata 24 ta' Ġunju 2008:

“Il-ġurisprudenza lokali mxiet fid-direzzjoni li tillikwida lucrum cessans anke fejn mill-provi ikun irriżulta li strettament id-danneġġjat ma jkunx sofra telf ta' paga jew qligħ attwali jew għal quddiem. Fil-kawża Joseph Galea et vs Charles Fenech proprio et nomine et deċiża fis-16 ta' Marzu 2004, ġie osservat:

‘Huwa ben stabbilit fil-ġurisprudenza nostrana li kumpens għal diżabilita' permanenti huwa dovut anke jekk il-persuna danneġġata ma titlef xejn mill-introjtu tagħha – ara f'dan ir-rigward George Gatt vs Francis E. Carbone nomine deċiża minn din il-qorti diversament komposta fis-7 ta' Lulju 1998 u 25 diversi sentenzi oħra in materja.’”

34. Sewwa qalet il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili fil-kawża **Susanne Davis et vs Anthony Galea** deciza fl-10 ta' Ottubru 1997 li *“Il-maggior parti tas-sentenzi tagħna invece jistrieħu biss fuq il-fatt ta' disabilita' mingħajr ma jsir eżami profund jekk dik id-dizabilita' hijjex verament sejra tikkaguna telf futur.”*

35. Din hi r-realta', minkejja l-fatt li minn qari tal-provvediment jidher li din qiegħda tirregola l-effett li ħsara għandha fuq qligħ attwali u tal-futur tad-danneġġjat. F'dan il-kuntest l-istess **Qorti fil-kawża Joseph Caruana vs Joseph Gafa** deciza fid-29 ta' Mejju 1998 reġgħet ikkonfermat li:

“Fl-iżvilupp prezenti tal-ġurisprudenza tagħna huwa forsi neċessarju li l-bżonn ta' ċertezza u nuqqas ta' ambigwita' jimponu teorija li teżigi li kull tip ta' disabilita' permanenti twassal għat-telf futur fil-proporzjon tal-persentagg tagħha.” Fil-kawża li diġa' saret riferenza għaliha fl-ismijiet Joseph Galea et vs Charles Fenech proprio et nomine et, jingħad: *“Din il-Qorti lanqas ma tikkondividi s-sottomissjoni tal-appellanti li l-grad baxx ta' diżabilita' għandu jxejjen il-possibilita' li jiġi akkordat kumpens u dan għaliex il-grad ta' diżabilita' li jiġi stabbilit permezz ta' esperti in materja qiegħed hemm mhux biex il-qorti tiddetermina jekk hux jew le dovut kumpens, iżda pjuttost kemm dak il-kumpens ser ikun.”* Proposta li biha jiġi rikonoxxut li d-danneġġjat jiġi kkumpensat irrispettivament dwar jekk fir-realta' l-ħsara kellix effett fuq il-qligħ attwali u tal-futur tad-danneġġjat, u kollox ikun jiddependi mill-grad ta' inkapaċita' li jkun sofra.

36. Tajjeb li ssir riferenza għal numri ta' sentenzi li l-qorti tqies li huma rilevanti:-

- a) **Joseph Smith vs Peter Grech** deciża mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili (Imħallef Albert Magri) fl-4 ta' Ottubru 1995, id-danneġġjat kellu 67 sena u minkejja l-ġrieħi li soffra xorta "*...kien u baqa ser jirċievi l-pensjoni bl-increments kollha tagħha.*" Madankollu l-Qorti llikwidat id-danni bil-metodu stabbilit fis-sentenza Butler vs Heard in kwantu skond il-Qorti, dik is-sentenza kienet tikkontempla "danni futuri anke f'każ li dawn, bħal fil-każ in eżami, mhux ser jiġu sofferti."
- (b) **Francis Farrugia vs David Darmanin** deciża mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili (Imħallef Raymond Pace) fil-21 ta' Marzu 2002. Id-danneġġjat ma kienx jaħdem għaliex kien ġie boarded out u kien qiegħed jirċievi pensjoni ta' diżabilita. Il-qorti xorta għaddiet biex tillikwida d-danni bħala *lucrum cessans*. Il-Qorti spjegat: "*Illu madanakollu huwa għandu jiġi kkumpensat tad-danni li soffra dejjem tenut kont tas-sitwazzjoni rejali tiegħu, fejn jidher li l-istess konvenut kien qata' mix-xogħol u anke qabel l-incident ma kienx f'posizzjoni li jaħdem.*" Dan minkejja li ġie ċertifikat li r-rata ta' debilita' kienet biss ta' 1% u ma kienitx effettwat il-qliegħ futur tiegħu. Il-qorti għaddiet biex tillikwida d-danni fuq bażi ta' arbitrio boni viri.

- c) **Saviour Sammut et vs Robert Demanuele** deċiża mill-**Prim'Awla tal-Qorti Ċivili (Imħallef Geoffrey Valenzia) fit-12 ta' Lulju 2002.** F'dan il-każ id-danneġġata kienet mara tad-dar u kellha 65 sena. Il-Qorti xorta għaddiet biex tillikwida *lucrum cessans*.
- (d) **Sylvia Rosso vs Etienne Galea** deċiża mill-**Prim'Awla tal-Qorti Ċivili (Imħallef Joseph R. Micallef) fit-3 ta' April 2003.** Fil-jum ta' l-inċident l-attriċi kellha 65 sena. Il-Qorti osservat: *"Illi l-attriċi wriet li, għalkemm kienet armla, qabel l-inċident kienet mara attiva li tħobb il-ħruġ u ż-żfin u kienet tivvjagġa. Dawn l-attivitajiet naqsu sewwa wara l-inċident Hija bir-raġun kollu tissottometti li bil-liġi jistħoqqilha tingħata kumpens għall-ġrieħi li ġarrbet, ukoll jekk qabel ma kienitx taħdem bi qligħ, għall-fatt li hija kienet mara tad-dar u kienet iżzomm id-dar hi bil-ħidma tagħha. Minbarra dan, hija wriet li kienet tgawdi minn stat ta' saħħa tajjeb qabel seħħ l-inċident u għalhekk kienet mistennija tgawdi minn żmien ta' ħajja attiva għal għadd ta' snin oħrajn, li kieku ma kienx għalih."* Il-Qorti għaddiet biex tillikwida l-kumpens mistħoqq lill-attriċi taħt it-titlu ta' *lucrum cessans*.
- (e) **Emanuel Buhagiar vs Kyle Stone et** deċiża mill-**Prim'Awla tal-Qorti Ċivili (Imħallef Geoffrey Valenzia) fit-28 ta' Frar 2007.** Fil-ġurnata tal-inċident l-attur kellu 73 sena u kien attiv ħafna, jimxi fit-

tul u jfendi għal rasu. Wara l-incident kellu bżonn bastun, beda jsofri minn dipressjoni għaliex ma setax ikompli jagħmel l-attività li kien jagħmel qabel. Il-Qorti għaddiet biex tillikwida kumpens misthoqq lill-attur fuq bażi ta' arbitrio boni viri taħt it-titlu ta' *lucrum cessans*.

- (f) **Joseph Galea et vs Charles Fenech proprio et nomine et decizja mill-Qorti ta' l-Appell fis-16 ta' Marzu 2004.** Id-dannegġjat kellu 74 sena u għe ċertifikat li qiegħed isofri minn debilita' ta' 5%. L-ewwel qorti xorta għaddiet biex tillikwida d-danni minkejja li rriżulta li bħala dñul kellu l-pensjoni u li l-incident ma kellux effett fuq dan l-introjt. Madankollu l-Qorti għustifikat id-deċiżjoni li tagħmel kalkolu tat-telf ta' qligħ futur minħabba *“l-ispejjeż żejda li jkollu jagħmel minħabba d-dizabilta' tiegħu dawn ifissru qliegħ inqas għalih.....”*. Spejjeż li mis-sentenza ma jirriżultax x'setgħu kienu. Għal finijiet ta' likwidazzjoni ta' danni għalkemm l-attur kellu din l-eta' avanzata, il-Qorti xorta għamlet użu mill-formola li normalment tintuża f'każijiet simili fejn trid issir likwidazzjoni ta' *lucrum cessans* u addottat multiplier ta' għaxar (10) snin. Il-Qorti tal-Appell irriduċiet il-multiplier għal tmien (8) snin peress li l-attur miet fil-kors tal-proċeduri.

37. Din il-Qorti tibqa' ssostni li xorta hi tal-fehma li l-intervent tal-legislatur għandha sservi bħala mezz sabiex dak li qiegħed jingħad fil-ġurisprudenza jkun rifless fil-provvedimenti tal-liġi.” L-awtur taljan Torrenti jsostni li *“la*

valutazione del danno puo' essere laboriosa; basti pensare alla determinazione del risarcimento dovuto per danni arrecati alla persona. E' giusto per tanto, che al giudice sia attribuito in materia in quanto le parti non riescono a trovare un accordo diretto, un ampio potere equitativo."
(Torrente, Manuele Di Diritto Privato 11th Ed, pg 652).

38. Dawn is-sentenzi kollha jistabilixxu li għalkemm il-kejl normali li jimxu fuq dawn il-Qrati li jingħataw danni sal-eta' ta' 65 sena, din ma hiex xi regola miktuba fl-irġam u li ma hiex soġġetta għal modifikazzjonijiet. Bħal ma persuna ta' eta' żgħira li pero' tkun afflita b'multipliċita' ta' kundizzjonijiet mediċi jista' jkollha l-aspettattiva għal ħajja imnaqqsa, hekk ukoll persuna li jkollha eta' pjuttost avanzata minħabba l-istat tajjeb ta' saħħa qabel akkadut jista' jkollha din l-aspettattiva prolonguta lil hinn mill-eta' ta' 65 sena.

39. Il-Qorti tqies li l-Attur, qabel l-inċident kien għadu f'saħħtu minkejja l-eta' ta' 60 sena u li kien jidher li ser ikompli jaħdem. Għalhekk il-multiplier li ser tuża l-Qorti fiċ-ċirkostanzi huwa dak ta' tmienja u sittin sena. Kwantu għall-*lump sum payment*, stante li l-Kawża ilha pendenti għal aktar minn tlett snin għalhekk l-ammont ta' tmintax fil-mija (18%) lump sum payment għandu jkun adegwat.

40. Kwantu għall-perċentwal ta' disabiliċita' permanenti, il-Qorti ser tadotta il-perċentwal ta' 20% kif stabbilit mill-espert tagħha (a' fol 149).

41. Bħala entrojtu il-Qorti ser tqis li l-Attur kien jaqla' circa erbgħa mija u ħamsin ewro (€450) fil-ġimgħa (ara supra). Dan ifisser li kellu entrojtu annwali ta' tlieta u għoxrin elf u erbgħa mitt ewro (€23, 400) fis-sena. Hija tal-mistħija, kif min kien iħallsu qatt ma ħareġ payslips. Di fatti dawn ma ġewx esebiti mill-Attur għaliex qatt ma rċevihom u lanqas ġew esebiti mis-Socjeta' konvenuta għaliex presumibilment l-assigurat tagħhom qatt ma ħariġhom.

42. Kif ingħad, l-Attur minkejja l-eta' tiegħu, kien għadu attiv. Il-Qorti qiegħda wkoll tiegħu in konsiderazzjoni li meta persuna tkun ta' certa' eta'u tkorri, il-korriment iġib miegħu aktar komplikazzjonijiet minn meta dak li jkun għadu f'eta' iżgħar u di piu' iċċaħħad lill-persuni mill-ftit pjaċiri limitati li ġgib magħha eta' avanzata. L-awtur **John Munken fil-ktieb Munken on Damages for personal Injuries and Death** jagħmel referenza għas-Sentenza ingliza fl-ismijiet ta' Frank -vs- Cox tal-1967 u jikkwota lil Sachs li jgħid hekk:

"I take the view that when one has a person in advancing years, in some respect of impairment of movement may perhaps be more serious than it is with a younger person. It is true that he has not got as many years before him through which he has to live with this discomfort, pain and impairment of movement. But it is important to bear in mind that as one advances in life one's pleasures and activities particularly become more restricted and any substantial impairment in the limited amount of activity and movement

which person could undertake, in my view, becomes all the more serious on that account” (Munken 12th Edition, Lexis Nexis, pg 52 para 6.33).

43. Fil-każ li għandha quddiemha din il-Qorti, l-Attur kellu l-eta' ta' 60 sena. Sal-lum għadu juża l-krozzi. Kellu ċirkostanzi aggravanti bħal ma kienet it-trombosi li hija theddida serja għall-ħajja (a' fol 39). It-tabib maħtur minn din il-Qorti josserva hekk:

“B'konkluzjoni, Yurakov spicca għandu rigel li baqa' ffit minfuh, li għandu ebusija fl-ghaksa minhabba li qed jizvilluppa artrite (specifikament tilef il-hila li jtella l-pala 'l fuq kif wiehed jagħmel meta jimxi f'telgha jew jitla' tarag) u li inbidlet id-dinamika ta' tghobbija tal-pala u gie jitfa' l-piz fuq il-ponta tas-sebgha l-kbir u t-tieni wiehed. Dan klinikament gie tradott f'nuqqas ta' bilanc u zappip apparti mill-iskomodu jew ugiegh taht is-swaba'.” (a' fol 149).

44. Issa din il-Qorti temmen, li l-mod kif dawn il-Qrati jikkalkulaw id-danni huwa wiehed marbut ma' matematika konċepita matul iż-żmien fuq il-prinċipji stabbiliti fil-każ ta' Butler -vs- Hurd. Imma hemm aspekk ieħor li ma jistax ikun injorat: l-effett ta' diżabilita' fuq il-kwalita' tal-ħajja tad-danneġġat bħal ma huwa l-uġiegh fiżiku u propensita' ta' aggravji mediċi oħrajn maż-żmien b'konsegwenza tal-incident, bħal f'dan il-każ l-artrite.

45. Il-ġustizzja titlob, li anke f'dan ir-rigward, il-Qorti għandha tagħti somma li tkun fil-limiti ta' dak li huwa raġjonevoli biex tpatti għal dan. Wara

kollox, il-prinċipju li jiggwida lil din il-Qorti huwa dak li kemm jista' jkun tqiegħed lid-danneġġat fl-istat li kien ikun fih li kieku ma issubixxiex l-incident, konsonanti mal-prinċipju tar-*restitutio ad integrum*. Għalhekk din il-Qorti ser tkun qed tistabilixxi din is-somma *arbitrio boni viri* fl-ammont ta' ħamest elef ewro (€5000).

46. Dan ifisser hekk: €23,400 (Salarju annwali) x 8 (aspettativa tal-ħajja lavorativa) = €187,200 - 18% (lump sum payment) = €153,504. 20% (perċentwal diżabilita') ta' €153,504 = €30,700 + €5000 (integrita' fiżika) = €35,700. Ma' dan l-ammont irid jiżdied l-ammont l-ieħor ta' telf attwali u ċioe' ħamest elef mija disgħa u għoxrin ewro (€5,129). Għalhekk l-ammont sħiħ ta' danni huwa dak ta' erbgħin elf tmien mija disgħa u għoxrin ewro (€40,829).

47. Fl-aħħar nett il-Qorti temmen, li għandha wkoll tieħu kont li flejjes li ser jingħataw illum huma soġġetti għall-erosjoni fil-valur minħabba l-inflazzjoni fit-tmien snin li ġejjin. Għalhekk ikun xieraq li dan l-ammont jiżdied b'6% biex tagħmel tajjeb għall-inflazzjoni. Dan ifisser li jrid jiżdied mal-ammont finali dak ta' €2417 biex b'kollox l-ammont li qed ikun likwidat huwa dak ta' tlieta u erbgħin elf mitejn sitta u erbgħin ewro (**€43,246**).

Decide

Għaldaqstant, għar-raġunijiet fuq imsemmija din il-Qorti qed taqta' u tiddeċiedi l-kawża bil-mod segwenti:

Tilqa' l-ewwel talba Attrici.

Tilqa' it-tieni talba Attrici u tillikwida d-danni imġarrba mill-Attur fl-ammont ta' tlieta u erbgħin elf mitejn sitta u erbgħin ewro (**€43,246**).

Tilqa' it-tielet talba Attrici u tikkundanna lis-Socjeta' konvenuta qua socjeta' assikuratrici tas-Socjeta' Rock Cut Ltd, thallas lill-Attur is-somma hekk likwidata, bl-imghaxijiet legali minn din is-Sentenza sal-pagament effettiv.

Spejjes tal-Kawza kollha a' karigu tas-Socjeta' konvenuta.

Imhalled Toni Abela

Deputat Registratur